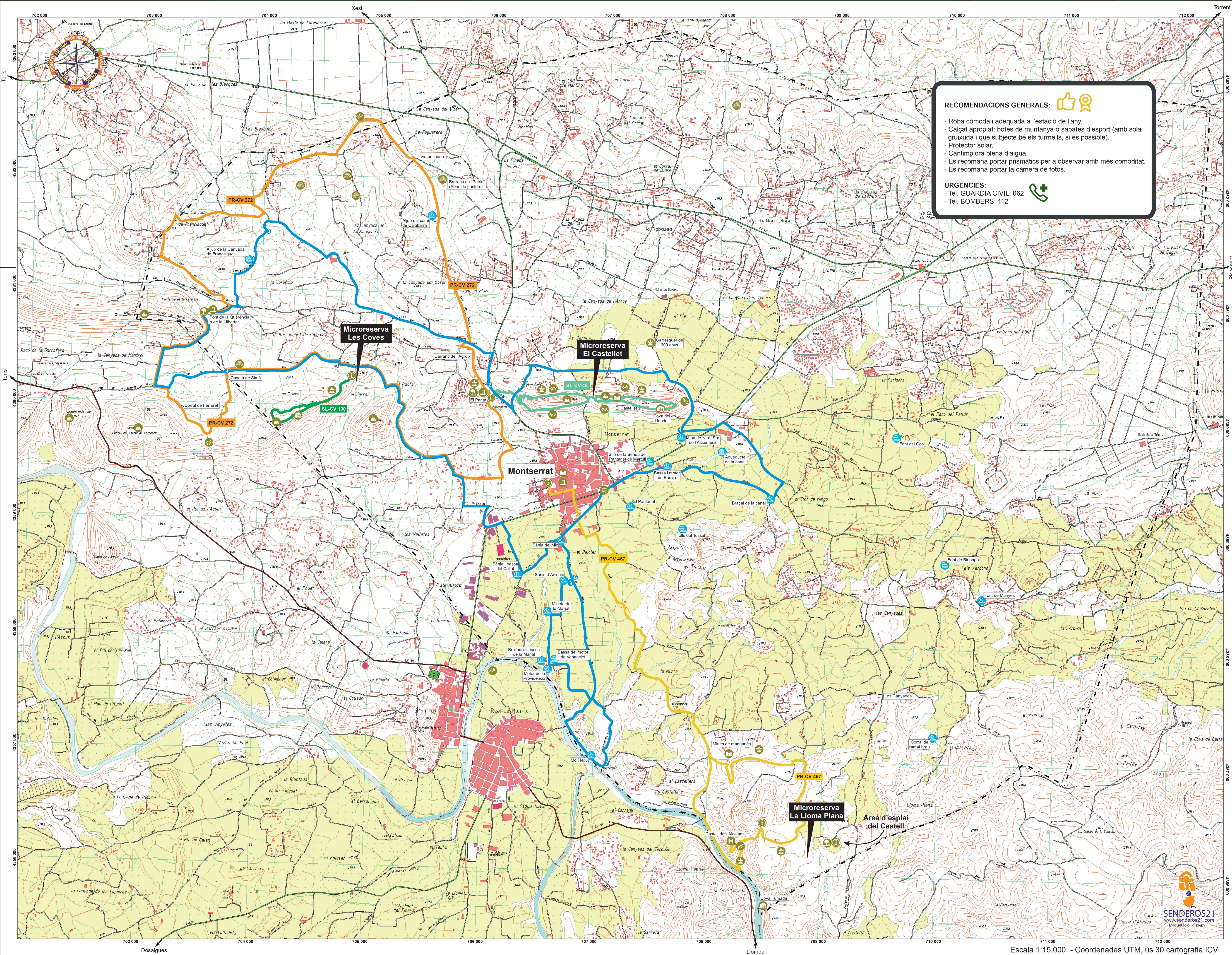

MAPA DEL TERME I XARXA DE RUTES

RECOMENDACIONS GENERALS:

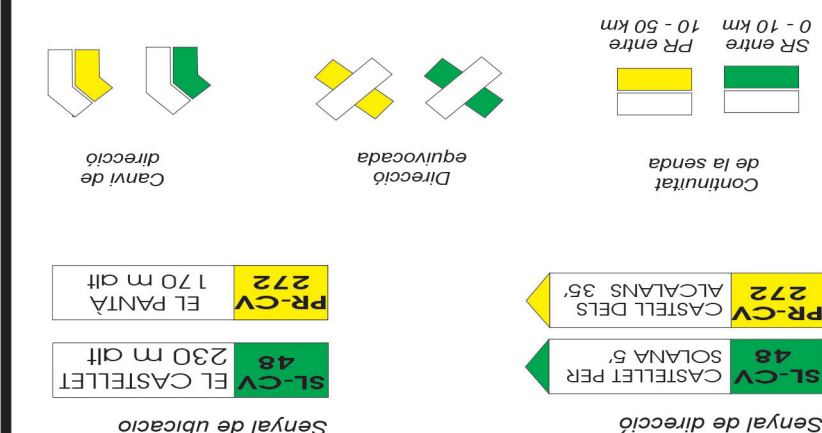
- Roba còmoda i adequada a l'estació de l'any.
- Calçat apropiat: botes de muntanya o sabates d'esport (amb sola gruixuda i que subjecte bé els turmells, si és possible).
- Protector solar.
- Cantimplora plena d'aigua.
- Es recomana portar prismàtics per a observar amb més comoditat.
- Es recomana portar la càmera de fotos.

URGENCIES:

- Tel. GUARDIA CIVIL: 062
- Tel. BOMBERS: 112

Leenda

SENYALITZACIO

Mapa del terme i xarxa de rutes

Ajuntament de Montserrat
Pl. de l'Església, 1
66192 Montserrat (València)
Tel. 96 298 80 00
POLICIA LOCAL: 96 299 92 05

AJUNTAMEN

APP

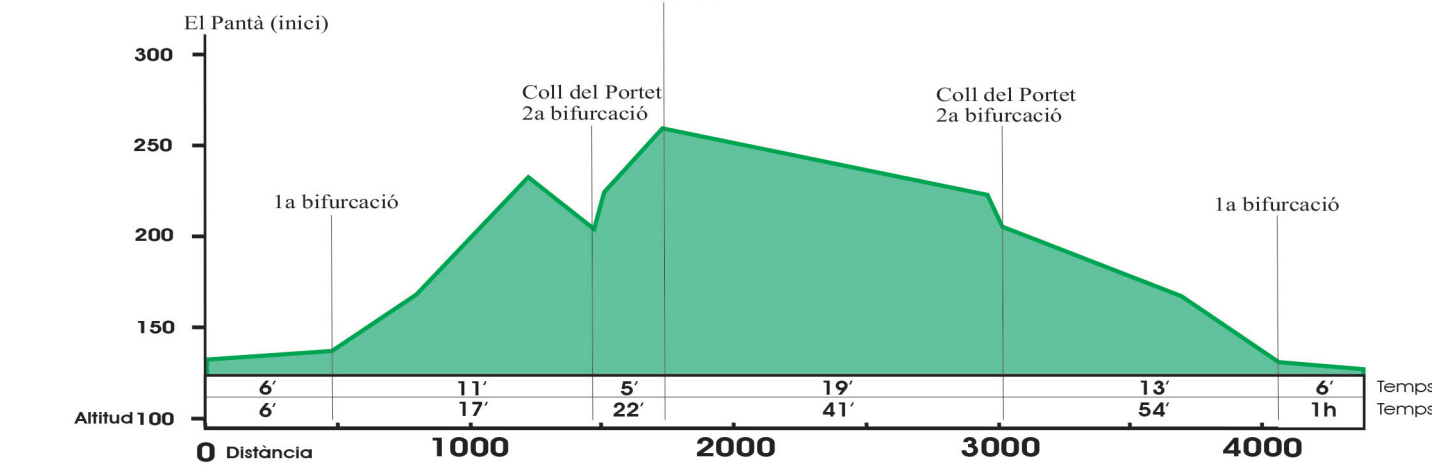
Escala 1:15.000 - Coordenades UTM, ús 30 cartografia ICV

SL-CV 48 Senda del Portet

La senda comença en l'àrea recreativa del Pantà, on tenim el panell informatiu. Hem de seguir els senyals i les marques de color blanc i verd que ens portaran cap al pas del Portell. La senda rodeja la muntanya per la solana passant pel Castellet i torna per l'ombria per a finalitzar en l'Àrea recreativa del Pantà.En la part de l'ombria, podem trobar gran varietat d'espècies vegetals de molta importància.

Distància: 4.500 m
Temps aprox.: 1 hora
Dificultat: Fàcil

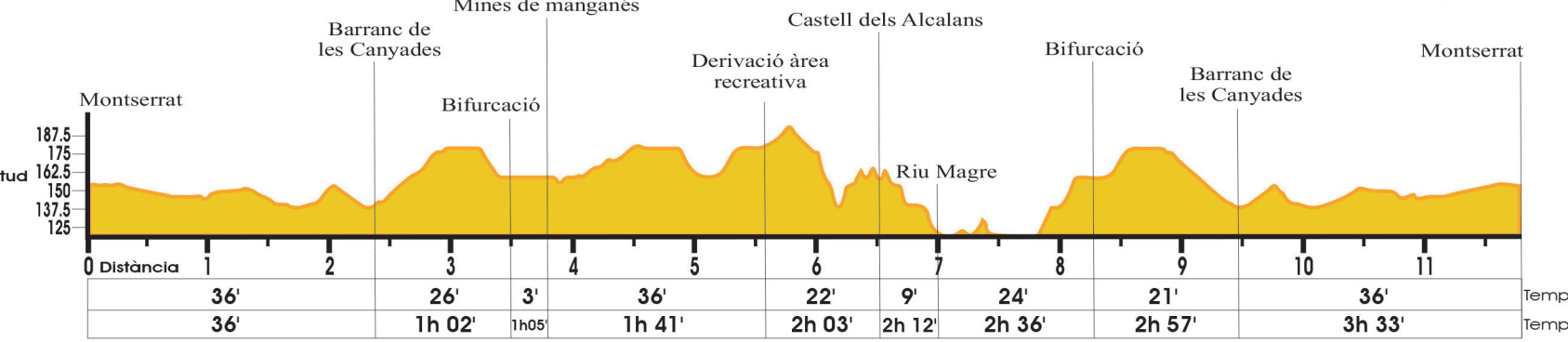

PR-CV 457 El Castell dels Alcalans

Jaciment important de l'època islàmica, declarat BIC, que des de 1999 té delimitat el seu entorn de protecció (BOE núm. 305, de 22 de desembre de 1999). S'ha habilitat un itinerari de visita senyalitzat que permet el recorregut del castell de forma respectuosa i didàctica.El castell islàmic d'Alcalá o dels Alcalans (de l'àrab al-Qal'a, 'la fortalesa') ocupa el cim d'un dels turons meridionals de la serra de la Falaguera, a la partida dels Castellars, prop de la cova Fumada, que fa de divisòria amb el terme de Llombai. Està situat a 170 metres sobre el nivell del mar en un promontori calcarí circumval·lat pel riu Magre al sud i el barranc dels Ofegats al nord-oest (coordenades geogràfiques: latitud, 39° 19' 48", longitud, 0° 35' 3"; UTM: X 708286 22, I 4356287 34). Les restes del castell són visibles des del paratge dels Estrets, quan ens desplaçem des de Llombai en direcció a Real de Montroí per la carretera C-3322.Va ser un emplaçament estratègic del segle XI al XIII. Va estar habitat en els segles XII-XII per un alcaid i una guarnició de soldats. Des d'allà, l'alcaid exercia l'administració d'un districte castral, la conca del riu Magre, entre Toris i Carlet, i controlava el pas de mercaderies i bestiar transhumant entre Aragó i la Ribera del Xúquer.

Distància: 1.800 m
Temps: 3 h 30 min
Dificultat: Mitjana

UN POC D'HISTÒRIA

El castell dels Alcalans o d'Alcalá es troba situat en un turó al marge esquerre del riu Magre, dins del terme municipal de Montserrat i enfront de la Loma Plana i les Llomes dels Castellars. El recinte del castell va ser declarat Bé d'Interès Cultural (BIC) per disposició addicional primera de la llei 4/1998. Va ser en el segle XI quan el rei de taifa de València va decidir construir un castell magnífic que presidiria els Estrets de la cova Fumada per a controlar la considerable riquesa que produïen els milers de tafalles cultivades prop del riu Magre. La funció de la fortalesa, habitada per un poderós magnat i per una guarnició de militars remunerats i subordinats al rei de taifa, consistia a col·lectar els impostos que gravaven la producció agrícola (els magàrim o almagrans de la documentació baixmedieval) i el nombrós tràfec de guanyats transhumants (el zakat, delme alcorànic aplicat al guanyat) de la demarcació administrativa de la vall d'Alcalá, la qual comprenia segons el Llibre del Repartiment, 1238-1240 pràcticament tota la conca del riu Magre, lo río d'Alcalá o wādī Aswad, "lo Riu Negre" (que ha donat nom a Guadassuar); és a dir, les foies de Turis, Montroí i Torralba/Llombai, més el pla de Carlet i Benimodó.

Es coneix que, en temps de la primera taifa valenciana, el nivell de les rendes produïdes per l'agricultura i la ramaderia local era ja tan significatiu que demanava un major control fiscal, un domini més evident de l'estat islàmic sobre el camp. D'aquí l'estratègica ubicació del castell d'Alcalá, des d'on es podien dominar visualment les foies de Montroí i Llombai. Des d'aquí, es vigilava perfectament l'estret d'Alcalá o de la cova Fumada, per on transitaven multitud de mercaders pel camí de Toledo i de Requena a Alzira i de ramaders, que a través de la canal real de la Ribera, anaven i tornaven de les serrallades de Conca i Albarrasí a les hortes i marjals de la Ribera de Xúquer. D'aquesta manera, els successius alcaids (al-qā'id, cap militar) acumularien incalculables trossos de joies i monedes d'or, de la part que els tocaria recaptar i per servir militarment al taifa; uns trossos que romandrien ben protegits per la poderosa muralla d'Alcalá.

Tot això, fins a quan va entrar en escena en la vall d'Alcalá un mercenari o aventurer castellà, Rodrigo Díaz de Vivier, que va estar al servici dels reis de València; però que es va aprofitar de la debilitat i les disputes internes de l'autoritat local per a fer-se amb el poder i apropiant-se de la terra de València. De fet, la primera notícia documental que ens arriba del castell d'Alcalá és d'una crònica del segle XIII titulada Primera Crònica General d'Espanya. En ho obra es relata un fet ocorregut l'any 1093, quan en ple assetjament de la ciutat de València, Rodrigo Díaz de Vivier va segrestar l'alcaid del castell d'Alcalá i, a canvi de la seua llibertat, li va exigir 10.000 dinars i la residència de la ciutat de València.

Després d'aquest episodi, el Cid va deixar una guarnició en Alcalá i va començar la preparació del segon i definitiu assetjament de València, que tindria lloc entre la tardor del 1093 i el mes de juny del 1094. A tall de curiositat, durant el transcurs d'este segon assalt a la ciutat, Rodrigo va negociar amb el xeic Ibn Jahhaf l'abandonament d'una família valenciana proalmoràvit, els Banu Wajib, que serien conculcats pels castellans a la fortalesa d'Alcalá, per a retirar-se presoners.

Vistes panoràmiques del Castell

Àrea d'espai del Castell

Restes del Castell dels Alcalans

Després de la mort del Cid (1099) i del retorn de la viuda Na Ximena i la resta de castellans en l'Altiplà (1102), el castell d'Alcalá va deixar de figurar momentàniament a les cròniques, i se suposa que tornaria a ser habitat per un alcaid dependent del governador almoràvit del Xarq al-Andalus o "al-Andalus Oriental", que era un príncip resident en el castell de Xàtiva. A tot això, cal indicar que el 1128 va haver-hi un canvi de califa i que, a l'hora de rendir-li fidelitat, va haver-hi molts musulmans hispanomusulmans que es van mostrar obertament reticents. Un d'ells va ser l'alcaid sevillà 'Alí Ibn Majluz, el qual va fugir d'Andalusia a la vall d'Ebre, on va pactar una al·liança amb el rei Alfons i el Bataller d'Aragó, per saquejar i ocupar la terra de València igual que ho havia fet poc anys abans el Cid.

Doncs bé, els almoràvits van respondre a la provocació enviant un poderós exèrcit vingut del Marroc profund, que es va unir els genets africans dels governadors de Còrdova i Múrcia amb l'objectiu d'acabar el rebel Ibn Majluz i l'intrús monarca Bataller. La fortuna va voler que es trobaren l'andalús i l'aragonès en el castell d'Alcalá, i entaulant-se allí una cruenta batalla (1129) de la que van eixir malparats els almoràvits. Es pot pensar que, llavors, els aragonesos deixarien abandonat i semidesoldat el castell, circumstància que explicaria l'aparició posterior d'altres fortaleses d'alqueria, com els castells de Montroí, Montserrat o Alédua. Segons Ibn al-Abbar, la desastrosa derrota d'Alcalá faria perdre població als almoràvits de la zona i, al cap d'un temps, derivaria en la proclamació d'un segon regnes de taifa (1145).

L'ENTORN BIC DEL CASTELL

Aquest paratge comprés entre el castell dels Alcalans i els Estrets de la cova Fumada constitueix una zona de gran valor, paisatgístic, botànic, ambiental i patrimonial, declarat recentment microreserva de la flora. La vegetació present en la cara sud-est del castell que mira el curs del riu Magre es caracteritza per la presència d'espècies de clima subhúmit. Mentre la vegetació inclosa dins del recinte BIC del castell dels Alcalans es caracteritza per un escàs estrat arborel, fruit dels antics aterraments de seca (garrofers, oliveres, ametlers), encara que hi ha una notable varietat d'espècies herbàcies i arbustives pròpies de la zona, fet que confereix al paratge una certa importància com a enclavament de flora autòctona. En l'actualitat, l'espècie dominant és el lenticle (Pistacea lentiscus), juntament amb el margalló (Chamaerops humilis), l'arç negre (Rhamnus lycioides), l'espàrtera (Stipa tenacissima). A més de l'albaida (Anthyllis cytisoides), el timó (Thymus vulgaris), el fenal (Brachypodium phoenicoides) i el romer (Rosmarinus officinalis). Cal destacar també la presència d'Anthrimum barbelli i Chaenorrhinum macrodum, endemisme iberolevantí, i la noguerola (Pistacia terebinthus) que creix prop dels penya-segats del castell que miren al riu Magre.

Mines de Manganès

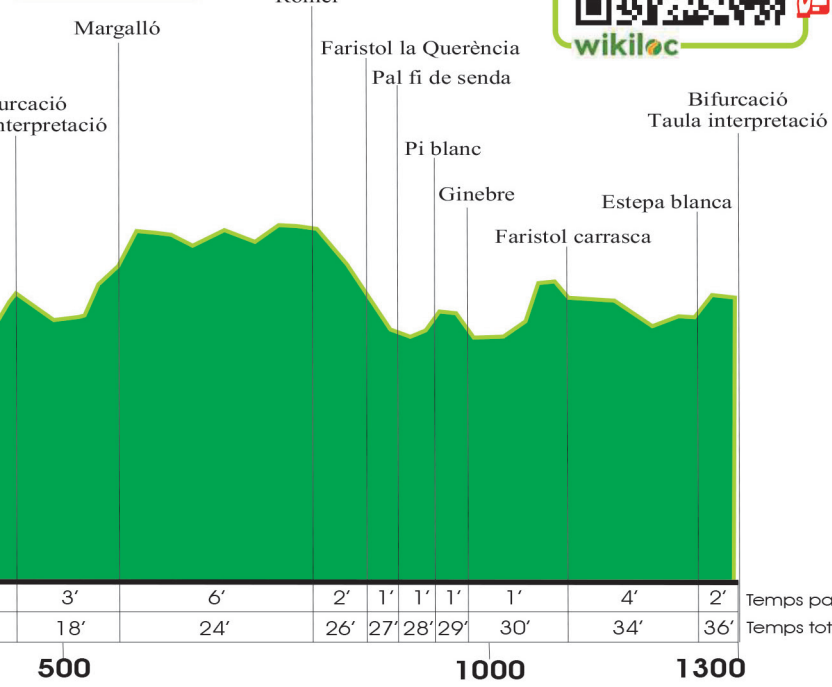
Recreació 3D del Castell dels Alcalans

SL-CV 100 Microreserva Les Coves

Aquesta senda transcorre per dins dels límits de la microreserva que li dona nom.

En els seus escassos 1.300 m de longitud, este recorregut ens mostra per mitjà dels seus faristolos, capolls lúdics i panells una gran varietat d'espècies de flora, en alguns casos espècies rares de veure en altres llocs o simplement difícils de veure unes junt amb les altres.

El recorregut és fàcil de realitzar seguint les marques disposades per a això, i la interpretació es fa fàcil gràcies a la quantitat d'elements instal·lats per a això, per la qual cosa et demanem un màxim amb respecte pel mobiliari i a l'entorn.

poca extensió pròxima a l'extrem oriental. L'atapeït dossier arborel trenca la continuïtat de les comunitats descrites, sent substituïdes per un pastiu dispers, dominat per *Brachypodium retusum*, amb alguns camèfits i nanofaneròfits dispersos. En els sòls superficials pròxims als penya-segats rocosos, apareixen comunitats de sucúlentes dominades per diferents espècies de *Sedum* (S. sediforme, S. album i S. dasyphyllum subsp. dasyphyllum), acompanyades per *Polygala monspeliaca*, *Fumana thymifolia*, F. laevis, etc. Els davalls i buïdes de les lloses calcàries horitzontals i de les parets rocoses més o menys extraplomades són ocupades per brugueres de roca peranyentes a l'associació *Thymo pipereae-Hypericum ericoides* (o *Jasione glutinosae-Tuecium thymifoliae*)

En la composició florística d'esta comunitat destaquen el mirambell d'or (*Hypericum ericoides*), el et de roca (*Jasione glutinosa*), *Chaenorrhinum origanifolium* subsp. *crassifolium*, *Teucrium thymifolium*, *Cosentinia vellea*, entre altres.

Singularitats florístiques
Destaca com a elements més valuós de la parcel·la la presència de diversos endemismes iberolevantins: *Sideritis tragoragum*, *Thymus pipereae*, Th. *Vulgaris* subsp. *Aestivus*; així com alguns endemismes bàrbar, com *Centaurea aspera* subsp. *stenophylla*, *Chaenorrhinum origanifolium* subsp. *crassifolium*, *Teucrium thymifolium*, *Hypericum ericoides*, *Satureja intricata* subsp. *gracilis* i *Teucrium thymifolium*.

Estat de conservació
L'entorn del Paratge de "Els Coves", on es localitza la parcel·la proposada com a Microreserva de Flora, es troba totalment dedicat a l'agricultura, albergant diferents cultius herbacis o arboris (ametler, garrofera, olivera, citric), en una àrea bastant extensa, només algunes elevacions no aptes per a la seua transformació agrícola o de propietat municipal, conserven restes de la vegetació natural. En concret, el paratge, Microreserva de Flora alberga una excel·lent representació dels matolls i romerals serials que constitueixen les primeres etapes de substitució dels carrossals potencials. Aquestes formacions, a més del seu valor testimonial i de les seues possibilitats didàctiques i educatives, alberguen diferents espècies d'enorme interès botànic. D'altra banda, els sòls superficials pròxims a les zones escarpades constitueixen una bona representació d'un dels Hàbitats Prioritaris de la Directiva Europea (Cód. 610, Herbassars calcars càrstics), que alberga una comunitat de sucúlentes atribuïble al *Sedion micrantho-seediformis*, en les quals habiten diverses espècies del gènere *Sedum*. Per part seua, el bruguer de roca també es troba àmpliament representat en la seua posició ecològica característica, mostrant una riquesa significativa en espècies estranyes, endèmiques o amenaçades. En resum, la diversitat florística i ho estructura de les formacions vegetals presents en la parcel·la, així com l'existència de diversos endemismes valencians i iberolevantins, confereix valor botànic suficient.

MONTSERRAT

EL POBLE

El poble de Montserrat està situat a la Vall dels Alcalans, a la part septentrional de la comarca de la Ribera Alta. A una distància de la ciutat de València d'uns 25 km si anem per Torrent i d'uns 32 si anem per Picassent. De fundació musulmana se situa el poble als peus de la muntanya del Castellet, en un xicotet turó que ara cridat l'Era Alta. Tradicionalment l'activitat econòmica de la població ha sigut l'agricultura. Els cultius més impotants del poble han sigut els de secà, tant de vinyes com de garrofers, però hui en dia són molts els camps que tenen com a únic cultiu els tarongers de regats per goteig. També s'ha de tindre en compte que són pocs els que es dediquen a l'agricultura, ara els habitants treballen molts d'ells fora de la població, dedicats al sector dels servicis o al de la construcció.

HISTORIA

Les forces que van originar la creació de la serra del Castellet fa uns 180 milions d'anys, acabaren per formar un lloc idoni per a la vivenda. Tancant així la part nord, es va crear una vall on era pròpia que els primers hòmens buscarem cau. El clima, l'aigua i el recer de la muntanya van fer que les primeres restes d'ocupació siguen de l'Edat del Bronze. És precisament a la Serra del Castellet i a un costat i a un altre del Portell on es veuen mostres del típic bronze valencià, amb ferramentes que serveien, sobretot, per a la caça i la recol·lecció de fruits. També en la serra del Castellet i a la cara de ponent, s'han trobats restes d'ocupació romana distingint-se alguns murs del que podria ser una casa. Així mateix, es van trobar restes de vies romanes en la zona de l'Algroix i el maset del pou, davant de l'antiga caseta dels peons.

Ja més tard del 718 i amb l'arribada dels àrabs a la Península Ibèrica, les coses van ser canviant. Una nova cultura va portar una nova ubicació de l'assentament. Els habitants que llavors vivien en la Vall es van adaptar a la nova cultura i es va formar un nou nucli de població, situat als peus de la serra del Castellet, en un turó que hui en dia cridem l'Era Alta. Era una població, la musulmana, dedicada plenament a l'agricultura de cereals i a la ramaderia, a més de les garroferes, ametlers i altres cultius de secà com la vid.

FER TURISME per el NUCLE ANTIC

Si hem un passeig per dins de la població, una visita obligada és la plaça de l'Església, nucli primigeni de la localitat per ser el recinte de l'antiga alqueria musulmana, on actualment es troba l'Església d'estil herrieriano (1637), que antigament era una ermita darrere de la que es trobava el carrer del Cementeri, en l'actualitat carrer del Pintor Ribera, on romanen restes de traça islàmica. Seguirem pel carrer major, carrer principal on les famílies considerades més importants es van construir les primeres cases. En el carrer de Sant Antoni, del segle XVIII-XIX, trobem cases de llauradors rics del XVII, que davall una aparença de modernitat amaguen l'estructura d'antigues cases de llauradors. Podem continuar pel carrer de Sant Domènec, de la mateixa datació, al final de la qual arribem a la part alta del poble, l'Era Alta, carrer construïda en el segle XX, i des d'on podrem apreciar una agradable vista.

Entre els edificis més importants, tenim en el carrer Bon Aire, el de les Escoles Velles, construït l'any 1889. En el carrer de Garcia Lorca trobem El Solatge, edifici dedicat en un principi a l'agricultura, construït el 1792, que més tard va ser adscrit a l'escola i actualment allotja l'arxiu municipal.

LA PORTA DE LA CLAU MORA

La llegenda està lligada amb l'episodi de l'èxode del moros, és com un símbol que ens recorda aquell temps i aquella gent. La història és la que a continuació es relata:

El 4 d'abril de 1609, amb un decret del rei Felip III, s'ordenava l'expulsió dels moriscos del territori espanyol. A finals de setembre d'aquell any es pregonava el decret pels pobles de València. El nostre poble era aleshores un nucli molt xicotet de 35 cases, habitat per famílies moriscs com els Suquay, Mussa, Gabbet, Cortxí, Selim, Jaja, Xifaré, Ayub, eren les famílies d'aquell Montserrat. Eren els habitants descendents de l'època visigoda, que un dia van ser islamitzats, i després de molts segles, i després de la Revolta de les Germanies, obligats a convertir-se al cristianisme, encara que ells continuaven parlant la seua llengua àrabiga i els seus costums i, encara d'amagat, la seua religió.

A inicis del mes d'octubre de 1609 començava el gran èxode, milers i milers de persones emprenien una marxa cruel, els arrancaven de la seua terra, dels seus oritoris, cap a un destí incert, desconegut i ple d'infortuni. Tots els de Montserrat marxaren junts. Amb el comissari o el soldat a cavall que els acompanyava, empenyeren la llarga carni-nata fins al Grau de València, on els esperaven els vaixells que havien de transportar-los a Alger.

Marxaren amb poques pertinències, alguns arrebregaren en els seus alforges entre el records coses tan particulars com les llavors dels seus camps. Hem d'imaginar-nos aquelles persones, dones, homes, xiquets i vells, amb plors pel que deixaven i preocupat per allò que es trobarien a l'Àfrica, tot mesclat amb crist d'ànim que alguns repartien al grup amb la intenció de millorar-los. Molts d'ells encara confiaven que algun dia tornarien. Giraren la vista enrere per veure per última vegada el seu poble i allí amagada entre matolls estava la roca amb un clavill natural que semblava una porta, és on deixaren els moros la clau de l'antiga Mesquita convertida en església. Aquest era el seu poble. S'acomiadaren dels cristians vells del territori i veïns, com els del Campo, que van ser testimoni d'aquell comià. El poble quedà despoblat, i va ser dos anys després, concretament el 1611, quan arribaren els nous pobladors cristians, que són els cognoms que actualment tenim majoritàriament. Els del Campo canviaren dècades després la forma onomàstica del seu cognom per Campos.

En les drassanes del Grau, milers de persones esperaven embarcar, una espera que durava dies. En aquelles drassanes es va instal·lar un improvisat mercat on els moriscos venien les pertinències que no podien emportar-se per aconseguir joies que pogueren aprofitar en el seu destí.

